

ΝΕΟΦΥΤΟΣ Ο ΚΥΠΡΙΟΣ ΚΑΙ ΑΛΛΟΙ ΚΥΠΡΙΟΙ
ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ, ΑΝΤΙΓΡΑΦΕΙΣ, ΣΥΛΛΟΓΕΙΣ
ΚΑΙ ΚΤΗΤΟΡΕΣ ΚΩΔΙΚΩΝ
ΤΗΣ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΙΤΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ*

Υ Π Ο

ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΕΤΙΜΑΡΗ, Δρ. Φ.

Έρευνητοῦ τοῦ Κέντρου Ἑλληνικῆς καὶ Ρωμαϊκῆς Ἀρχαιότητος
τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος Ἑρευνῶν

Οἱ σχέσεις τῆς Κύπρου μὲ τοὺς Ἀγίους Τόπους καὶ τῶν Ἀγίων Τόπων μὲ τὴν Κύπρο, ὡς καὶ ἡ ὑπαρξὴ Ἑλλήνων λογίων κατὰ τὴν ἐποχὴ τῶν μέσων χρόνων καὶ τῆς Τουρκοκρατίας στὴν Κύπρο καὶ στὴν Παλαιστίνη εἶναι γνωστὴ καὶ πέρα κάθε ἀμφιβολίας.

Μιὰ προσεκτικὴ ματιὰ στοὺς καταλόγους τῶν χειρογράφων τῆς Ἱεροσολυμιτικῆς βιβλιοθήκης ἦταν ἀρκετὴ νὰ μὲ ὠθήσει προσωπικὰ στὴν μικρὴ αὐτὴ ἔρευνα τῆς συγκεντρώσεως τῶν ὀνομάτων κυπρίων, ποὺ φέρονται ὡς γραφεῖς ἢ κτήτορες κωδικῶν στὴ συλλογὴ τῆς Πατριαρχικῆς βιβλιοθήκης Ἱεροσολύμων.

Ἐρευνῆσα τοὺς ἐξῆς καταλόγους: Τὸ πεντάτομο ἔργο τοῦ Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη 1891-1915· τὸ ἔργο τοῦ Κλεόπα Μ. Κοικυλίδου, Κατάλοιπα Χειρογράφων Ἱεροσολυμιτικῆς Βιβλιοθήκης 1899· τοῦ Morton Smith, Ἑλληνικὰ χειρόγραφα ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Ἀγ. Σάββα, κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ ὑπὸ Ἱερομ. Κωνσταντίνου Μιχαηλίδου, Νέα Σιών 1960· καὶ μιὰ κεφαλαιώδη ἀναγραφή συμπληρωματικοῦ καταλόγου χειρογράφων τῆς Ἱεροσολυμιτικῆς Βιβλιοθήκης, ποὺ συντάχθηκε ἀπὸ συνεργάτες τοῦ Κέντρου Βυζαντινῶν Ἑρευνῶν τοῦ Ε.Ι.Ε. τὸ καλοκαίρι τοῦ 1981 (ἀδημοσίευτη). Ἀπὸ τὴν ἔρευνα αὐτὴ συγκέντρωσα 27 ὀνόματα κυπρίων κωδικογράφων καὶ 39 ὀνόματα ναῶν, μονῶν καὶ ἰδιωτῶν κυπρίων, ποὺ εἶχαν στὴν κατοχὴ τους ἔστω καὶ γιὰ μικρὸ χρονικὸ διάστημα κάποιον χειρόγραφο. Οἱ ἀριθμοὶ αὐτοὶ καὶ μόνοι συγκεντρωμένοι ἄξιζαν τὸν κόπο αὐτῆς τῆς ἐργασίας.

Ἡ ἔρευνα πέρα τῶν προσωπικῶν ὀνομάτων βοήθησε: α) Στὴν Ἱστορία τῶν οἰκογενειῶν, ἃν καὶ τὰ περισσότερα ὀνόματα εἶναι μοναχῶν. β) Στὴν

* Ἀνακοίνωσις εἰς τὸ Β' Διεθνὲς Κυπρολογικὸ Συνέδριον, ποὺ πραγματοποιήθηκε στὴ Λευκωσία ἀπὸ 20-25 Ἀπριλίου 1982.

γεωγραφία, ἐπειδὴ ἀναφέρονται ἀρκετὰ τοπωνύμια. γ) Στὴν μοναστηριολογία, ἐπειδὴ ἀναφέρονται πολλὲς μονὲς τῆς Κύπρου καὶ μετόχια μονῶν τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων στὴν Κύπρο. δ) Στὴν Ἱστορία τῶν κυπρίων λογιῶν καὶ ε) Στὴν Ἱστορία τῶν πολιτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀξιοματῶν.

Ἡ ἔρευνα αὐτὴ θὰ συμβάλῃ σὲ μιὰ εὐρύτερη ἔρευνα παρόμοιου ὕλικου ἀπὸ τίς λοιπὲς βιβλιοθηκῆς τοῦ κόσμου, ποὺ ἔχουν κώδικες γραμμένους ἀπὸ κυπρίους ἢ κώδικες κυπριακῆς προελεύσεως, ὅπως ἡ γνωστὴ καὶ πολὺ χρήσιμη ἔρευνα τοῦ πατρὸς Jean Darrouzès, *Manuscripts de Chypre et Notes Extraites des Manuscripts*, London 1972. Προσωπικὰ ἀναφέρομαι σὲ περισσότερα χειρόγραφα τῆς Ἱεροσολυμιτικῆς Βιβλιοθήκης ἐπειδὴ καλύπτω ὀλόκληρη τὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας στὴν Παλαιστίνη, δίχως βέβαια νὰ ἰσχυρίζομαι ὅτι ἐξήντησα τὸ ὕλικό, γιὰ λόγους γνωστούς σὲ κάθε ἐρευνητῇ. Τὸ σύνολο τῆς ἔρευνάς μου μὲ ὄλες τίς λεπτομέρειές του θὰ μπορέσει νὰ τὸ διαβάσει, ὅποιος ἐνδιαφέρεται εἰδικά, στὰ πρακτικὰ τοῦ Συνεδρίου· ἐδῶ θὰ περιοριστῶ στὰ πρὶ ἐντυπωσιακὰ ὀνόματα, τὰ ὁποῖα τὸ κυπριακὸ κοινὸ θὰ κατανοήσει καλλίτερα.

Μεταξὺ τῶν καλλιγράφων, συγγραφέων, ἀντιγραφῶν καὶ μεταφραστῶν στὴν ἀπλὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ ἀναφέρονται: Συμεὼν ὁ ρακενδύτος, ἀπὸ τὴν Λαύρα τοῦ Κύκκου τὸ 1472· ὁ Ἀμβρόσιος, ποιμὴν τῆς Μονῆς τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης Ἡμῶν Θεοτόκου τῶν Ἀνδρείων τῆς Λευκωσίας τὰ ἔτη 1530, 1535· ὁ Ἀντώνιος Ἱερομ. τουπίκλην (υἱὸς Νεοφύτου τῆς «Τουρκλαίς») τῆς Μονῆς τοῦ Ταξιάρχου Μιχαὴλ χωρίου Λακατάμιας 1547· Ἰωάσαφ ὁ Παντλήμων τάχα καὶ ρακενδύτος (ὁ Σαβρός) 1556-7· ὁ Λεόντιος ἀναγνώστης ἐκ τοῦ προαστείου τῆς Ἀγ. Ἐγκλείστρας 1556· ὁ Νεόφυτος μοναχὸς Ροδινοῦ τὸ 1611 (γυῖος τοῦ φημισμένου κυπρίου χρονογράφου Σολομῶν Ροδινοῦ)· ὁ Λαυρέντιος μοναχὸς καὶ Ἱερομόναχος ἐκ πόλεως Ἱεροσυστίας, γεννηθεὶς καὶ τραφεὶς εἰς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Ἀγ. Λαζάρου Λάρνακα, τὰ ἔτη 1622 καὶ 1638· ὁ Ἀθανάσιος Ἱερομ. ἐκ νήσου Κύπρου τῆς β' Κωνσταντίας· Μάρκος Πορφυρόπουλος ὁ διδάσκαλος, μέγας ὀστιάριος, μέγας νοτάριος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, τέλος 17ου ἀρχὲς 18ου αἰῶνος· ὁ Φιλθέος τοῦ Θωμᾶ διάκονος τὸ 1730· ὁ Σαμουὴλ ἀπὸ τὸ χωρίον Εὐρίχου· ὁ Νεόφυτος ὁ κύπριος ἐκ Λευκωσίας, τὰ ἔτη 1801-1860· κάποιος... Ἱεροδ. Κυπραῖος ἐκ τῆς κώμης Γουμέντζας, 1801· ὁ Ἐπιφάνιος Ἱεροδ. ἐκ τοῦ χωρίου Γύψος, 19ος αἰῶνας· καὶ ὁ Ἰάκωβος υἱὸς Νικολάου, μοναχὸς, τέλος 19ου αἰῶνος.

Μεταξὺ τῶν κτητῶρων κωδίκων ἀναφέρονται ὁ Ναὸς τοῦ Τιμίου Σταυροῦ τοῦ Μεσοκῆπου τὸ 1348, ὁ Ἀγ. Νικόλαος μετόχι τοῦ Ἀγ. Γερασίμου τοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ Ἰορδάνου, τὰ ἔτη 1388 καὶ 1405, ἡ Βασιλικὴ μονὴ τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τῶν Μαγγάνων τὸν 14ον καὶ 15ον αἰῶνα, ὁ Ναὸς τοῦ ἀρχιστράτηγου Μιχαὴλ στὸ χωριὸ Πεδουᾶ τὸ 1472, ἡ Μονὴ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῶν Ἀψιθίων τὸ 1530, ὁ Ναὸς τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς ἐπι-

σκοπής Κιτίου, ή μονή ή ό ναός του 'Αγ. Θεοδώρου του Στρατηλάτου. του χωρίου τής Μυριανθούσης Λεμύδου ή Λέμδου τόν 16ον αιώνα και τó 1678, ό ναός του 'Αγ. Πατρός ήμών και 'Ιεράρχου Νικολάου εις 'Ακρωτήριον τόν 16ον και 17ον αιώνα' και οι ιδιώτες 'Ιωάννης ό καθολικός τής Πάμφου 13ον και 14ον αιώνα, ό Παχώμιος 'Ιερομ. από τόν Γαλατάν 16ος αίων, ό Συμεών 'Ιερομ. και ήγούμενος τής 'Υπεραγίας Θεοτόκου Κύκκου 16ος, ό Χρυσόστομος 'Ιερομ. από χωρίον Χρυσοχού τής Πάφου τó 1693, ό 'Ιεζεκιήλ 'Ιερομ. έκ Λεμεσοῦ τó 1718, ό Σίλβεστρος άρχιεπίσκοπος Κύπρου και Νέας 'Ιουστινιανής 1718-32, ό Σαμουήλ από τó χωρίον Εύρίχου 1785, ό Βαρθολομαίος διάκονος από τó χωρίον 'Ακρωτήρι 18ος, ό Φιλήμων άρχιεπίσκοπος Γάζης 1810-1832, ό Κωνσταντίνος Μιχαήλ 19ος αίων και ό 'Επιφάνιος Ματταίου άρχιεπίσκοπος 'Ιορδάνου, 19ος αίων. 'Από αυτούς ό Λαυρέντιος μοναχός από τήν πόλη 'Ιεροσυτία, ό Σαμουήλ από τó χωρίον Εύρίχου και ό Νεόφυτος από τήν Λευκωσία είναι οι πολυγραφώτεροι' ό Νεόφυτος Ροδινός και ό Μάρκος Πορφυρόπουλος ό διδάσκαλος είναι από τούς λογιώτερους κύπριους του 17ου και 18ου αιώνας, οι δέ Φιλήμων άρχιεπίσκοπος Γάζης και 'Επιφάνιος Ματταίου άρχιεπίσκοπος 'Ιορδάνου είναι από τούς άξιολογώτερους συλλογεῖς κωδικίων. Του μοναχού Νεοφύτου Ροδινοῦ, του κυπρίου αυτού ιερωμένου και συγγραφέως λογίου τής Δύσεως, ό όποῖος απέβλεπε στην ψυχική διαπαιδαγώγηση του λαοῦ μέσω τών έκκλησιαστικῶν έργων μεταχειριζόμενος τήν γλώσσα του λαοῦ, υπάρχουν μόνο δύο κώδικες. Του Μάρκου διδασκάλου του Πορφυρόπουλου υπάρχουν άρκετοι κώδικες σε έναν δέ από αυτούς, τόν κώδικα 335 τής συλλογής του έν Κων/πόλει Μετοχίου του Παναγιού Τάφου (βλ. 'Ιεροσ. βιβλ., τόμ. IV, σελ. 210) «λόγος παραινετικός εις τó γένος» βρίσκουμε άρκετά προσωπογραφικά του στοιχεῖα ότι «γεννήθηκε εις τήν Γαληνοτάτην πολιτείαν, ότι υπηρέτησε τήν έκκλησίαν του 'Αγ. Γεωργίου, ότι εισήλθεν εις τήν τάξιν τών ιερέων και ως έκ τούτου δέν άφησε απογόνους, ότι σπουδάσε επί 6 χρόνια εις τó σπουδαστήριον του Φλαγγίνη και ότι εργάστηκε εις τó σχολεῖο διδάσκοντας τά άρχοντόπουλα και παιδιά του γένους». Σάν μοναδικό σκοπό τής ζωής του αναφέρει «τήν δούλευσιν του γένους».

'Απ' τούς συγγραφείς, εκείνος που τράβηξε ιδιαίτερα τήν προσοχή μου και με τó όποῖον ασχολήθηκα έκτενέστερα είναι ό Νεόφυτος ό Κύπριος 1775;-1861. 'Ο Νεόφυτος συνέγραψε ως επί τó πλεῖστον ιστορικά έργα, έκκλησιαστικά ποιήματα (μεγαλυνάρια, στιχηρά, κανόνες, οἴκους, ύμνους) και μετέφρασε έργα άλλων σε πολιτικούς στίχους, αλλά και στην 'Ελληνική από τήν Λατινική. Μεταξύ άλλων συνέγραψε τά χρονικά τών 'Αγίων Τόπων τών έτών 1821-1841. 'Ο Νεόφυτος¹ γεννήθηκε στην Λευκωσία περι τó 1775-80. Στην

1. Τα στοιχεῖα αυτά τά συγκέντρωσα από τά έργα του και από όσα έγραψε γι' αυτόν ό 'Αρχιμ. Κύριλλος 'Αθανασιάδης, βλ. 'Ιεροσολυμιτική Βιβλιοθήκη, τόμ. III, σελ. 224-225.

Ἱερουσαλήμ ἔφθασε σὲ παιδικὴ ἡλικία καὶ παρέμεινε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα κοντὰ σὲ κάποιον συγγενῆ του ἁγιοταφίτη, ὁ ὁποῖος τὸν ἐνέγραψε στὴν ἀκμάζουσα τότε σχολὴ τῶν Ἱεροσολύμων. Μαθήτευσε κοντὰ στὸν σοφὸ δάσκαλο Μάξιμο τὸν Σιμαῖο². Τὸ 1805, ἐὰν δὲν πρόκειται γιὰ συνωνυμία, ἀναφέρεται σὲ μιὰ συστατικὴ ἐπιστολὴ τῆς 5ης Μαΐου τοῦ ἐπιτρόπου τῶν Ἱεροσολύμων πρὸς τοὺς προεστῶτας τῆς Ὑδρας, ὡς «πρωτοσύγκελος τοῦ Παναγίου Τάφου διὰ τὴν συλλογὴν τῶν ἀφιερωμάτων καὶ ἐλεημοσυνῶν τῶν Χριστιανῶν πρὸς τὸν Π. Τάφον» (βλ. Ἀρχεῖον Κοινότητος Ὑδρας 1768-1832 τόμ. β, σελ. 240, Νέα Σιών 1938, σελ. 444). Γιὰ τὸν ἴδιο σκοπὸ τὸν βρίσκουμε στὴν Ἀλβανία. Τὸ 1821 εἶναι ἡγούμενος τοῦ Μοναστηρίου τοῦ Ἀγ. Δημητρίου στὴν Ἱερουσαλήμ. Τὸ 1828 ἔταν τὸ Πατριαρχεῖο βρίσκεται σὲ δύσκολη οἰκονομικὴ κατάσταση περιοδεύει τὰ χωριὰ τῆς Παλαιστίνης «χάριν ἐλεύσε», γιὰ νὰ συνάξει ἀπὸ τοὺς ἄραβες Ὀρθοδόξους λάδι, σιτάρι καὶ ἄ,τι ἕκαστος εἶχε τὴν εὐχαρίστηση νὰ δώσει γιὰ ν' ἀνακουφίσει τὸ Πατριαρχεῖο. Τὸ 1832-33 ἦταν ἡγούμενος τῆς Μονῆς τοῦ Ἀγ. Σάββα, ἔταν κάποιος ἀπὸ τοὺς Ἀμπετίδες τὸν μαχαίρωσε κατὰ τὴ διανομὴ ψωμοῦ. Τὸ 1836 ἐστάλη ὡς γραμματοκομιστῆς ἐκ μέρους τῆς ἀδελφότητος τῶν ἁγιοταφίτων στὴν Κωνσταντινούπολη (βλ. Νέα Σιών 1936, σελ. 710-711). Πολλὰ χρόνια ὑπηρέτησε γραμματεὺς στὸ Ναὸ τῆς Ἀναστάσεως, μέχρι τὴν ἡμέρα τοῦ θανάτου του, 13 Ἰουλίου 1861 (βλ. Ἱεροσ. βιβλ. τομ. V, κωδ. 81, φ. 21β). Κατὰ τὰ χρόνια αὐτὰ ἐπιμελήθηκε καὶ ἐπιστάτησε στὴν ἀγιογράφηση τοῦ Ἀγ. Γολγοθᾶ, τὰ θέματα τῶν εἰκόνων τοῦ ὁποῦ ἱστόρησε ὁ ἴδιος. Τὸ ὄνομά του ἀναφέρεται ἐπίσης σὲ μιὰ ἐπιγραφὴ εἰκόνος ποὺ σήμερα βρίσκεται στὴ Μονὴ τοῦ Ἀβραάμ δίπλα ἀπὸ τὸν Ναὸ τῆς Ἀναστάσεως, δυτικὰ τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων. Ἡ ἐπιγραφὴ αὐτὴ εἶναι ἡ ἀκόλουθη: «ΟΙ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΑΝΑΓΙΟΝ ΤΑΦΟΝ ΤΟΥ ΚΥΡΡΙΟΥ ΚΑ' ΚΟΣΜΟΧΑΡΜΟΣΥΝΟΙ ΟΙΚΟΙ ΣΧΕΔΙΑ/ΣΘΕΝΤΕΣ ΕΠΙΣΤΑΣΙΑ ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΑΓΙΟΤΑΦΙΤΟΥ ΚΥΠΡΙΟΥ ΥΠΟ ΔΙΜΗΤΡΙΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΙΤΟΥ ΑΩΚΑ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ Ι».

Τὸ συγγραφικὸ του ἔργο εἶναι ποικίλο καὶ ὀγκῶδες ἀποτελεῖται δὲ ἀπὸ ἱστορικὰ, Θεολογικὰ καὶ λειτουργικὰ ἔργα. Τὸ χαρακτηρίζει μιὰ σωστὴ καὶ ἀπλῆ γλῶσσα. Πολλὲς φράσεις χρησιμοποιεῖ τὴν ἕμμετρο διήγηση διαφόρων περιστατικῶν ποὺ περιγράφει καὶ τὸν διάλογο. Συνεργάστηκε μὲ τὸν δάσκαλό του Μάξιμο Σιμαῖο, τὸν Προκόπιο Ναζιανζηνὸ (Ἀράβογλου), τὸν Διονύσιο Κλεόπα καὶ ἄλλους σύγχρονους του λόγιους τῶν Ἱεροσολύμων. Ἀπὸ τὰ ἔργα του θὰ μᾶς ἀπασχολήσουν. «Ἡ Ἱστορία τοῦ ἐμπρησμοῦ καὶ τῆς ἀνοικοδομῆς τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ 1808-1810» καὶ ἡ «Εἰκοσαετηρὶς

2. Ὁ Μάξιμος Σιμαῖος ἦταν Σχολάρχης τῆς Σχολῆς Ἱεροσολύμων ἀπὸ τὰ τέλη τῆς 18ης ἑκατ., ἔζησε δὲ μέχρι τῆς δευτέρας δεκάδος τῆς 19ης ἑκατ., βλέπε Π α π α δ ο π ο ὕ λ ο υ -Κ ε ρ α μ έ ω ς, Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. I, σελ. 258-259, 274-275, 281-283, 425, 530 καὶ III σελ. 111-114.

τῶν διατρεξάντων γεγονότων στὸν θρόνο Ἱεροσολύμων ἀπὸ τὸ 1821-1841». Στὰ δύο αὐτὰ ἔργα ὁ Νεόφυτος χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἓνα παιδικὸ ἐνθουσιασμὸ καὶ μιὰ εὐλικρίνεια, ἀφάνταστα ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὴν ἐθνικότητα καὶ τὴ θρησκεία του. Ὅταν γράφει γιὰ τὶς ἄλλες χριστιανικὲς κοινότητες, τοὺς Φράγκους, τοὺς Ἀρμένιους καὶ τοὺς Τούρκους κατακτητὲς ἐκφράζεται τόσο ἐλεύθερα πού μᾶς ἐπιτρέπει νὰ τὸν χαρακτηρίσουμε σὰν ἐπιθετικὸ, ἀν καὶ δὲν φαίνεται νὰ εἶχε τέτοια πρόθεση. Καὶ τὰ δύο αὐτὰ ἔργα εἶναι πλούσια σὲ πληροφορίες σχετικὲς μὲ τὴν ἀγιοταφιτικὴ ἀδελφότητα, τὶς ἄλλες χριστιανικὲς κοινότητες καὶ τὶς κρατοῦσες ἀρχές, τὶς ἐπιτόπιες, καθὼς καὶ ἐκεῖνες τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Στὸ δεύτερο δίνει ἐπιπλέον ἀρκετὲς πληροφορίες μὲ πολλὰ λεπτομέρειες γύρω ἀπὸ τοὺς ἀγῶνες τῶν ἐντοπιῶν ἐναντίον τοῦ πασᾶ τῆς περιοχῆς καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐναντίον τοῦ Ἱμπραήμ πασᾶ, γιοῦ τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ ἀντιβασιλέως τῆς Αἰγύπτου. Τὰ ἱστορικὰ γεγονότα πού ἔζησε, δηλαδὴ ὁ ἐμπρησμὸς καὶ ἡ ἀνοικοδόμησις ἀπὸ τὸ γένος τῶν Ὀρθοδόξων Ρωμαίων τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως καὶ ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις τοῦ 1821, σημάδεψαν τὴν ζωὴ του. Μέσα ἀπὸ αὐτὰ βλέπει τὸ ἔθνος νὰ ἔχει ἐξλιεωθεῖ καὶ νὰ ἔχει δυναμώσει τόσο πού νὰ κάνει θαύματα. Σὰν θαύματα τῆς ἐνότητος καὶ ἀδελφοσύνης τοῦ ἔθνους εἶδε τὴν ἐξ ὀλοκλήρου ἀνοικοδόμησις τοῦ Ναοῦ τοῦ Κυρίου ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας καὶ τὴν ἀνάληψις τοῦ ἐνόπλου ἀγῶνος γιὰ τὴν ἀνεξαρτησία τοῦ Γένους. Καταγράφει αὐτὰ τὰ γεγονότα (θεῖα ἐπικλήσει), ἀπὸ ὅσα ἄκουσε καὶ ὅσα εἶδε στὴ γωνία αὐτῆ τῆς γῆς πού τὴν θεωρεῖ μέρος τοῦ ἔθνους, μιὰ καὶ ἐκεῖ οἱ Ἕλληνας ἐτάχθησαν νὰ φυλάττουν τὰ Ἅγια Προσκυνήματα, τὰ ὁποῖα ποτὲ δὲν ξεχώρισαν ἀπὸ τὴν λοιπὴ ἐθνικὴ τους κληρονομιά. Τὰ γεγονότα πού συμβαίνουν τὰ βλέπει μὲ ἐθνικὴ ὑπερηφάνεια, ἐνῶ ἄλλοι σύγχρονοὶ του ἀπεκάλεσαν τὴν ἐπανάστασις τοῦ 1821 «ὡς φρικτὴ καὶ ὀλέθρια, πού προξένησε μόνον δεινὰ ἀνυπόφορα»³.

Ὁ Νεόφυτος βλέπει ὡς μόνον αἷτια τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ γένους «τῆς τυραννίας καὶ δουλείας τὸν βαρύτατο ζυγὸ καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς αὐτοῦ ἀπορρίψεως». Ἀναφέρει τὴν καταστροφὴ τῆς Χίου, τῶν μερῶν Θεσσαλονίκης, Κασσάνδρας, τὴν ἄφιξις αἰχμαλώτων ἑλληνοπαίδων σὲ χαρέμια τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ τὶς προσπάθειες ἐκ μέρους τοῦ Πατριαρχείου γιὰ νὰ τὰ ἐξαγοράσουν· τὴν ἄφιξις 11 ἑλληνικῶν πλοίων ὑπὸ τὸν Χ' Βασίλη στὰ παράλια τῆς Συρίας μὲ σκοπὸ νὰ ξεσηκώσουν τοὺς κατοίκους τοῦ Λιβανίου ὄρους· τὴν εἰς Ναυαρίνο καταστροφὴ καὶ πυρπόλησις τῆς Αἰγυπτιακῆς καὶ Σουλτανικῆς ἀρμάδας. Τὴν ἐπανάστασις τῶν Φελάχων (γεωργῶν) τῆς Παλαιστίνης· τὴν εἰσβολὴ τοῦ Ἱμπραήμ πασᾶ στὴν Παλαιστίνην μετὰ τὴν ἐπιστροφὴ του ἀπὸ τὴν Πελοπόν-

3. Ἰωάννου Φωκυλίδου, Ἡ Λαύρα Σάββα τοῦ Ἠγιασμένου ἦτοι ἡ Ἱστορία τῆς Λαύρας ἀπὸ τῆς ιδρύσεως αὐτῆς μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, Ἀλεξάνδρεια 1927, σελ. 593.

νησο τὸ 1832, τὴν ἐπίσκεψη τοῦ Ἰμπραήμ στὸ Ναὸ τῆς Ἀναστάσεως κατὰ τὴν τελετὴ τοῦ Ἀγίου Φωτὸς καὶ τὴν λιποθυμία του μέσα στὸ συνωστιζόμενον πλῆθος· τίς μάχες ποὺ ἔδωσε ἐναντίον τῶν ἐντοπιῶν καὶ τίς ἤττες ποὺ ὑπέστη στὴν Παλαιστίνη καὶ Ὑπεριορδανία. Τὰ πάντα περιγράφονται μὲ ἐθνικὴ ὑπερηφάνεια καὶ δέος.

Γιὰ τὸν Νεόφυτο ἔγραψαν κατὰ καιροὺς καὶ δημοσίευσαν μερικὰ ἀπὸ τὰ ἔργα του διάφοροι ἀγιοταφίτες λόγιοι. Τὸ ἔργο του «Εἰκοσαετηρίς...» μεταφράσθηκε στὴν Ἀγγλικὴ ἀπὸ τὸν S. N. Spyridon καὶ δημοσιεύθηκε στὸ περιοδικὸ Palestine Oriental Society τὸ 1938, ὑπὸ τὸν τίτλο «Annals of Palestine 1821-1841». Πιστεύω ὅτι τὸ ἔργο τοῦ Νεοφύτου ἀξίζει μιᾶς εὐρύτερης προβολῆς μεταξὺ τοῦ ἑλληνικοῦ κοινοῦ καὶ ἐκεῖνων ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν Ἱστορίαν τῆς Παλαιστίνης τῶν νεωτέρων χρόνων, γιὰ τὴν ποικιλίαν ποὺ παρουσιάζει καὶ τίς τόσες ἱστορικὲς του μαρτυρίες. Ἡ Κύπρος καὶ αὐτὴ ἡ ἰδιαιτέρα του πατρίδα Λευκωσία θὰ πρέπει νὰ τὸν τιμήσουν ξεχωριστὰ μὲ τὸν τρόπο ποὺ θὰ κρίνουν πιὸ κατάλληλο.

Ὁλοκληρώνοντας τὴν ἀνακοίνωσή μου αὐτὴ παραθέτω τρεῖς χρονολογικοὺς πίνακες: Α' Τῶν διασωθέντων γνωστῶν ἔργων τοῦ Νεοφύτου Κυπρίου, Β' Τῶν κυπρίων συγγραφέων, ἀντιγραφέων καὶ καλλιγράφων κωδίκων τῆς Πατριαρχικῆς Βιβλιοθήκης Ἱεροσολύμων καὶ Γ' Τῶν Ναῶν, μοναστηρίων καὶ ἰδιωτῶν ἐν Κύπρῳ, ποὺ εἶχαν στὴν κατοχὴ τους κώδικες — ἀπὸ ἕτι εὐρήκα σὲ σημειώματα καὶ αὐτόγραφα στοὺς κώδικες τῆς Πατριαρχικῆς Βιβλιοθήκης Ἱεροσολύμων.

Α'. Χρονολογικὸς πίνακας τῶν διασωθέντων ἔργων Νεοφύτου τοῦ Κυπρίου.

— Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. V 78-δ'. Αὐτόγραφον Νεοφύτου Κυπρίου. «Διδασκαλία πῶς δεῖ προσεῦχεσθαι, ἐκ τινος παλαιοῦ βιβλίου συνερανισθεῖσα τῷ 1801»	1801
— Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. V 46,1. «Περὶ τῶν ἀξιωματικῶν συμβάντων τῇ Ὀθωμανικῇ ἐπικρατείᾳ κατὰ τὸ 1807 ἔτος, κατὰ μῆνα Μάϊον»	1807
— Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη τόμ. I, 466. «Ἱστορία τοῦ ἐμπρησμοῦ τοῦ ναοῦ τοῦ παναγίου καὶ ζωοδόχου τάφου, ἡτοί τῆς Ἀναστάσεως, συντεθεῖσα καὶ στιχουργηθεῖσα παρὰ Νεοφύτου μοναχοῦ ἀγιοταφίτου Κυπρίου, ἐν Ἱερουσαλήμ, αὐθ'»	1809
— Συμπληρωματικὸς κατάλογος K.B.E. 1981, 56 «Ἱστορία τοῦ ἐμπρησμοῦ τοῦ ναοῦ τοῦ Παναγίου Τάφου, ὑπὸ Νεοφύτου Κυπρίου	19ος αἰ.

—'Ιεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη τόμ. I, 397. Νεοφύτου Κυπρίου «ἱστορία τοῦ ἔμπρησμοῦ τοῦ ναοῦ τοῦ παναγίου καὶ ζωοδόδου τάφου, ἥτοι τῆς Ἀναστάσεως, ἐν ἔτει, ἁωη' σепτεμβρίου 30, ἡμέρα δ'» (ἔχει δημοσιευθεῖ).

—'Ιεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη τόμ. V κώδικας 10 τῆς βιβλιοθήκης τῆς Μικρᾶς Γαλιλαίας. «'Η ἱερὰ καὶ θεία ἱστορία τοῦ ἔμπρησμοῦ τῆς τε ἀνοικοδομῆς καὶ ἀνακαινίσεως τοῦ πανιέρου καὶ πανσεβάστου ναοῦ τοῦ Παναγίου καὶ Ζωοδόχου Τάφου, ἥτοι τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Ἀναστάσεως». «'Ο ἐν Ἱερομονάχοις ἐλάχιστος Νεόφυτος Ἀγιοταφίτης. Ἐν Ἱερουσαλήμ, 1814» 1814

—'Ιεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. V κώδ. 10 τῆς βιβλιοθήκης τῆς Μικρᾶς Γαλιλαίας. Σελ. 77-419. «'Η ἱερὰ ἱστορία τῆς ἀνοικοδομῆς τοῦ θειοτάτου καὶ παμμεγίστου ναοῦ τοῦ Παναγίου Τάφου, ἥτοι τῆς ἁγίας τοῦ Κυρίου Ἀναστάσεως, συντεθεῖσα ἐν εἴδει διαλόγου πρὸς περισσοτέραν κατάληψιν τῆς ἱστορίας. Πέτρος καὶ Νικόλαος», «Πέτρος» 1819

— Συμπληρωματικὸς κατάλογος K.B.E. 1981, 102. Ἱερὰ ἱστορία τοῦ ἔμπρησμοῦ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως. Συγγραφεῖσα ὑπὸ Μαξίμου τοῦ Συμαίου καὶ μετατεθεῖσα διὰ πολιτικῶν στίχων ὑπὸ Νεοφύτου Κυπρίου 1819

—'Ιεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη, τόμος V, 78-ς'. Λεῖψανον ἔμμετρον διηγήσεως Νεοφύτου Κυπρίου περὶ ἀνακαινίσεως τοῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Ἀναστάσεως πρῶτο τέταρτο 19ου αἰ.

—'Ιεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. V, κώδικας 10 τῆς βιβλιοθήκης τῆς Μικρᾶς Γαλιλαίας, σελ. 17. «'Η ἱερὰ ἱστορία τοῦ ἔμπρησμοῦ τοῦ πανσεβάστου, καὶ πανιέρου ναοῦ τοῦ Παναγίου καὶ Ζωοδόχου Τάφου, ἥτοι τῆς Ἀναστάσεως... Συνεγράφη δὲ ἡ ἱστορία αὕτη κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος Ὀκτωβρίου γ' παρὰ τοῦ κυρίου Μαξίμου (=τοῦ Συμαίου)· μετεφράσθη δὲ καὶ διὰ στίχων πολιτικῶν ἥτοι ἀπλῶν· συντεθῆ παρὰ Νεοφύτου ἱερομονάχου Ἀγιοταφίτου τοῦ Κυπρίου, κατὰ τὸ ἁωιθον, μηνὶ Μαρτίῳ. ἐν Ἱερουσαλήμ». 1819

—'Ιεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη τόμος V, κωδ. 10 βιβλιοθήκης Μικρᾶς Γαλιλαίας. Ἀπὸ σελίδος 107-419· «Σὺν Θεῷ ἁγίῳ ἐντεῦθεν ἄρχεται ἡ καθ' αὐτὸ ἱστορία τῆς ἀνοικοδομῆς» κτλ. . . . 1819

—'Ιεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη τόμ. V, 98, «Σιωνίτης Ὑμνωδὸς παρὰ Νεοφύτου ἱερομ. Ἀγιοταφίτου τοῦ Κυπρίου ἐν ἔτει ἁωιθ: Ἱερουσαλήμ». Τετράδια 4 σὺν ἑτέροις 2, ἐν οἷς ἀντίγραφον δεύτερον τοῦ Σιωνίτου Ὑμνωδοῦ 1819

—'Ιεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. II, 702, ια'. Τετράδιον πρῶτον ἑτέρου τεύχους, οὗ ἡ ἐπιγραφή· «Περιέχον μελωδικοὺς

καὶ θεῖους ὕμνους εἰς δόξαν τῶν ἐν τῇ Γῆ τῆς Ἐπαγγελίας θεοβαδίστων τόπων..... παρὰ Νεοφύτου ἱερομονάχου Ἀγιοταφίτου τοῦ Κυπρίου»

—Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. V, 27. «Λογίδρια εἰς τὰ ἐντὸς τοῦ πανιέρου ναοῦ τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἀναστάσεως πανάγια προσκυνήματα..... παρὰ τοῦ ἐν ἱερομονάχοις Νεοφύτου Ἀγιοταφίτου τοῦ ἐκ τῆς Κύπρου».

—Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. V, 10,5. Αὐτόγραφον Νεοφύτου Κυπρίου. Μέρους προσκυνηταρίου τῶν Ἀγίων Τόπων ἀφεθέντος παρ' αὐτοῦ ἀτελοῦς 1820?

—Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. V, 45. Ἀντίγραφον Νεοφύτου Κυπρίου μετὰ τῶν αὐτοῦ μεταλλαγῶν, διορθώσεων καὶ ἀποσβέσεων συγγραφῆς Προκοπίου Ἀράβογλου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, ἐτοιμασθείσης μὲν ἔτει 1820-ῶ πρὸς ἐκτύπωσιν, ἀλλ' ἀφειθείσης ἀνεκδότου 1820

—Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. IV, 61. Πρὸς τὸ τέλος τοῦ τεύχους ποῦ ἐγράφη στὴν ἀρχὴ τοῦ 19 αἰ. Μεγαλυνάρια τινα πρὸς τὸν ὄσιον Σάββαν, ὧν ποιητὴς Νεόφυτος ἱερομόναχος . . ἀρχὴ 19ου αἰ.

—Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. II, 277. Μετὰ τοὺς κανόνες περιέχει Μεγαλυνάρια Νεοφύτου ἱερομονάχου, ποιηθέντα πρὸς τὸ «Ἄξιόν ἐστιν ὡς ἀληθῶς»

—Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. II, 531. «Μεγαλυνάρια πρὸς τὸν ὄσιον καὶ θεοφόρον πατέρα θεῖον Σάββαν, ποιηθέντα παρὰ Νεοφύτου ἱερομονάχου.

—Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. V, 35-δ. «Δεκεμβρίου Α'. Ἀσματικὴ ἀκολουθία τοῦ ἁγίου καὶ δικαίου Φιλαρέτου, τοῦ ὄντως χριστομιμήτου καὶ ἐλεήμονος». Ὁ κανὼν «Νεοφύτου» τοῦ Κυπρίου.

—Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. V, 10-2. «Βίβλος ψαλμῶν. Ἐξήγησις Νεοφύτου ἱερομον. Ἀγιοταφίτου τοῦ Κυπρίου· 1725. Κείμενον καὶ παράφρασις τῶν ψαλμῶν α'-γ' καὶ ς'-θ', καὶ σχόλια τινα εἰς τοὺς αὐτοὺς ψαλμοὺς 1825

—Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. III, 17. Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. V, 71. Αὐτόγραφον Νεοφύτου Ἀγιοταφίτου Κυπρίου, οὐτινος ἡ σύνταξις ἔληξε τῇ 3-ῃ μαρτίου μηνός, ἔτους 1829-ου. «Ἐμπρησμός τῆς Παλαιονομίας, ἥτοι ἀντίρρησις εἰς τὴν πρὸς ὀρθοδόξους Ἑλληνας ἡμᾶς ἐπιστολὴν τῶν Λουθηροκαλβίνων, Παλαιονομία ὀνομαζομένη» 1829

—Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. V, 89. Αὐτόγραφον Νεοφύτου Κυπρίου. «Διδαχαὶ τοῦ κυρίου Εὐστρατίου ἱερομονάχου,

ιεροκέρυκος τῶν Ἰωαννίνων, τοῦ ἀπὸ Βηθκούκτης (;) τῆς Ἀλβανίας· ἐν ᾧ καὶ τινες Νεοφύτου ἱερομονάχου Ἀγιοταφίτου Κυπρίου».

—Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. V, 89-β'. «Ὁδηγὸς τοῦ προσκυνητοῦ, ἡ περιγραφή τοῦ πανιέρου ναοῦ τῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἀναστάσεως, πονηθεῖσα παρὰ τοῦ ἐν ἱερομονάχοις ἐλαχίστου Νεοφύτου Ἀγιοταφίτου τοῦ Κυπρίου τῷ ,αωλδ^ω ἔτει.....» . . . 1834

—Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. V, 34. «Αὐτόγραφον πόνημα Νεοφύτου Κυπρίου. «Περὶ τῆς ἐκτάσεως ἦτοι μήκους καὶ πλάτους τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν διατελούντων μητροπολιτῶν καὶ ἀρχιεπισκόπων»
πρῶτον ἡμισυ 19ου αἰ.

—Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη τόμ. III, 22. Τρεῖς τόμοι χάρτινοι συγγραφῆς αὐτογράφου Νεοφύτου τοῦ Κυπρίου, ἐν ᾗ περιγράφονται μετ' ἀκριβείας ἡ Παλαιστίνη καὶ πάντες οἱ ἐν αὐτῇ Ἀγιοὶ Τόποι

—Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. III, 21. Δύο τόμοι χάρτινοι (β' καὶ γ') συγγραφῆς ἱερομονάχου Νεοφύτου τοῦ Κυπρίου, γραμματέως τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως. Ἐπιγραφή· «Εἰκοσαετηρίς, ἡ ἐξακολουθήσις τῆς ἱστορίας τῶν ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ καὶ ἀγίᾳ ἐκκλησίᾳ ἡ τῷ θρόνῳ τῶν Ἱεροσολύμων διατρεξάντων μετὰ τὸ ,αωκα' ἔτος καὶ ἐξῆς μέχρι τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους, ,αωμα', μαρτίου α'...» (ἔχει δημοσιευθεῖ) 1841

— Συμπληρωματικὸς κατάλογος K.B.E. 1981, Θεάτρον τῆς Ἀγίας Γῆς, μετάφρασις τοῦ λατινικοῦ ἔργου τοῦ Ἀνδιχομέου Δέλφου στὰ ἑλληνικὰ ἀπὸ τὸν Νεόφυτον Κύπριο τὸ 1841 . . . 1841

—Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. V, 42. Αὐτόγραφον Νεοφύτου Κυπρίου. «Ἐπόμνημα περὶ ἀρχαιολογίας ἐθνῶν ἐν Ἱερουσαλῆμ καὶ τῶν πράξεων αὐτῶν». «Συνεγρᾶφη παρὰ τοῦ ἐν ἱερομονάχοις κυρίου Νεοφύτου Ἱεροσολυμίτου, τῷ ,αωμδ' Μαΐου λ'» . 1844

—Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. I, 297. «Ἐπόμνημα περὶ τῶν ἐν Ἱερουσαλῆμ διαφόρων χριστιανικῶν ἐθνῶν καὶ λογομαχιῶν αὐτῶν περὶ τῶν παναγίων προσκυνημάτων» μέχρις ἔτους 1844 (ἔχει δημοσιευθεῖ) 1844

—Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. V, 46. «Ἐξακολουθήσις τῆς ἱστορίας τῶν ἐν τῇ ἀγίᾳ Ἐκκλησίᾳ ἡ τῷ θρόνῳ τῶν Ἱεροσολύμων διατρεξάντων ἀπὸ τοῦ ,αωμα^ω, Μαρτίου α' καὶ ἐξῆς (= μέχρι Ὀκτ. 1847), συγγραφεῖσα παρὰ τοῦ αὐτοῦ Νεοφύτου Κυπρίου. Τόμος Γος» 1847

- Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. II, 451. «Θέατρον τῆς Ἀγίας Γῆς, ἢ ἱστορία καὶ περιγραφὴ ταύτης καὶ ὅλης τῆς Γῆς τῆς Ἐπαγγελίας, συγγραφεῖσα μὲν λατινιστὶ ὑπὸ Ἀδριχομίου Δέλφιο Γερμανοῦ, μεταφραστῆσα δὲ εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς γλῶσσαν... παρὰ τοῦ ἐν ἱερομονάχοις ἐλαχίστου καὶ ἀμαρτωλοῦ Νεοφύτου Ἀγιοταφίτου, τοῦ ἐκ τῆς Κύπρου, τῷ ἡμῶν ἔτει, κατὰ μῆνα μάρτιον Τόμος α΄. Ἐν τῇ ἀγιωτάτῃ πόλει Ἱερουσαλήμ γέγραπται αὐτῇ τῷ 1849» 1849
- Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. V, 28. Αὐτόγραφον Νεοφύτου Κυπρίου. «Θέατρον τῆς Ἀγίας Γῆς, ἢ περιγραφὴ ταύτης καὶ ὅλης τῆς Γῆς τῆς Ἐπαγγελίας, συγγραφεῖσα παρὰ τινος τῆς Ἀδελφότητος τῶν Ἀγιοταφιτῶν. Τόμος Αοσ».
- Συμπληρωματικὸς κατάλογος K.B.E. 1981, Νεοφύτου τοῦ Κυπρίου, θέατρον τῆς Ἀγίας Γῆς τόμος Β΄ 19ος αἰ.
- Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. V, 118. Αὐτόγραφον Νεοφύτου Κυπρίου. «Τ ό μ ο ς τ ρ ί τ ο ς», «Θέατρον τῆς Ἀγίας Γῆς, ἦτοι περιγραφὴ αὐτῆς, συγγραφὴν ὑπὸ Νεοφύτου ἱερομονάχου τοῦ καὶ γραμματέως τοῦ θείου ναοῦ τῆς τοῦ Κυρίου Ἀναστάσεως χρηματίσαντος».
- Συμπληρωματικὸς κατάλογος K.B.E. 1981. 117. α) Πίναξ τοῦ θεάτρου τῆς Ἀγίας Γῆς κατ' ἀλφάβητον. β) Περιγραφὴ τῆς Ἀγίας Γῆς, τόμ. Γ΄ 19ος αἰ.
- Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. V, 37. Συγγραφὴ ἀτελῆς Νεοφύτου Κυπρίου, ἧς ἡ ἐπιγραφὴ· «Θέατρον τῆς Ἀγίας Γῆς, ἢ περιγραφὴ καὶ ἱστορία ταύτης τε καὶ ὅλης τῆς Γῆς τῆς Ἐπαγγελίας, μετὰ γεωγραφικῶν πινάκων καὶ σχημάτων πολλῶν αὐτῆς ἐπισήμων μερῶν κτλ. 1850-1860
- Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. V, 10.3. Αὐτόγραφον Νεοφύτου Κυπρίου. Πίναξ ὀνομάτων τῶν ἐν τῇ πονηθείσῃ αὐτῷ περιγραφῇ τῆς Ἀγίας Γῆς 1850-1860
- Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. V, 122. Αὐτόγραφον Νεοφύτου Κυπρίου ἔτους 1860-οὔ. «ΑΩ. Κλιμαξ Εὐαγγελική, ἐν ἧ διαὶ στίχων πολιτικῶν τε καὶ ἐμμέτρων ἱστορεῖται ὅλη ἡ ἔνσαρκος οἰκονομία τοῦ υἱοῦ καὶ λόγου τοῦ Θεοῦ κυρίου δὲ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ... ἐν Ἱερουσαλήμ 1860, μηνὶ (κενόν), τόμ. 1ος . . . 1860

Αὐτὰ εἶναι τὰ ἔργα τοῦ Νεοφύτου Κυπρίου ποὺ συγκέντρωσα ἀπὸ τοὺς καταλόγους τῶν χειρογράφων τῆς Πατριαρχικῆς Βιβλιοθήκης Ἱεροσολύμων, ὅπως προανάφερα. Πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ τὰ εἶδα στὴν Πατριαρχικὴ Βιβλιοθήκη σὲ ἀριστη κατάστασι τὸν περασμένον Φεβρουάριον.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ θέλω νὰ ἐκφράσω τὶς εὐχαριστίες μου πρὸς τὸν βιβλιοθηκᾶριο καὶ ἀρχιεοφύλακα τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων Ἀρχιμανδρίτη π. Κάλλιστο Δούρβα, ὁ ὁποῖος πρόθυμα μὲ ἐξυπηρέτησε τὶς ἡμέρες ποὺ ἐργάστηκα ἐκεῖ, καθὼς καὶ τὸν θαυμασμό μου γιὰ τὸ ἔργο ποὺ μὲ ζήλο ἐπιτελεῖ στῆ Βιβλιοθήκη καὶ τὸ Ἀρχεῖο τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων.

Β'. Χρονολογικὸς πίνακας Κυπρίων συγγραφέων, ἀντιγραφῶν καὶ καλλιγράφων, ποὺ ἀναφέρονται σὲ κώδικες τῆς Πατριαρχικῆς Βιβλιοθήκης Ἱεροσολύμων.

— Συμεὼν ρακένδυτος, ἐκ Λαύρας Κύκκου	1472
— Ἀμβρόσιος, ἱερομόναχος τάχα καὶ ἀνάξιος ποιμὴν τῆς Μονῆς τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου τῶν Ἀνδρείων ἐν πόλει Λευκουσία	1530-1535
— Ἀντώνιος, ἱερομόναχος (υἱὸς Νεοφύτου τῆς «Τουρκίας») τῆς Μονῆς Ταξιάρχου Μιχαὴλ χωρίου Λακατάμιας	1547
— Ἰωάσαφ ὁ Παντλήμων τάχα καὶ ρακένδυτος ἐκ τῆς νήσου Κύπρου ἔλκων τὸ γένος (ὁ Σαρβὸς)	1556-7
— Λεόντιος ἀναγνώστης ἐκ νήσου Κύπρου ἐκ τοῦ προαστείου τῆς Ἀγ. Ἐγκλειστρας	1556
— Ἰωακείμ, Κύπριος Σαββαίτης, ἱερεὺς	16ος αἰ.
— Νεόφυτος ὁ Κύπριος, ἱερομόναχος	16ος αἰ.
— Νεόφυτος μοναχὸς Ροδινὸς	1611, 1636
— Λαυρέντιος (μοναχός), ἱερομόναχος Κύπριος ἐκ πόλεως Ἱεροσουλίας γεννηθεὶς καὶ τραφεὶς εἰς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Ἀγ. Λαζάρου, Λάρνακα (ἱεροσολυμίτης)	1622, 1625 1628, 1629, 1634, 1638.
— Φιλόθεος, ἱερομόναχος	1624
— Κυπριανός, βοηθὸς τοῦ Λαυρεντίου	1628
— Ἰωακείμ, ἱερομόναχος Ζανάκαιως, Κύπριος	1644
— Φιλόθεος, μοναχὸς	1672
— Ἀθανάσιος, ἱεροδιάκονος ἐκ νήσου Κύπρου τῆς β' Κωνσταντίας	1674
— Λεόντιος, ἱερομόναχος Κύπριος	1693
— Σωφρόνιος, ἱερομόναχος (Μονῆς Κύκκου)	1695
— Μᾶρκος Πορφυρόπουλος ὁ Κύπριος, διδάσκαλος, μέγας δοσιάριος, μέγας νοτάριος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, τέλος 17ου ἀρχὸς 18ου	
— Φιλόθεος τοῦ Θωμᾶ, διάκονος ἐκ νήσου Κύπρου	1730
— Σαμουήλ, ἱερομόναχος, Κυπραῖος ἀπὸ χωρίον Εὐρίχου	1777, 1785, 1799, 1802, 1803, 1804.

— Νεόφυτος ὁ Κύπριος ὁ ἀγιοταφίτης	1801, 1807 1809, 1814, 1819, 1820, 1825, 1829, 1834, 1841, 1844, 1846	1846, 1849, 1850-1860, 1860.
— [.....] ἱεροδιάκονος, Κυπραῖος	1801	
— Νικόλαος ὁ Κύπριος	1806	
— Φίλιππος ὁ Κύπριος	1807, 1808	
— Ἱεροδιάκονος Βενιαμὶν ὁ Κύπριος	1823	
— Χριστόφορος, ἱερομόναχος Κύπριος	1850	
— Βενιαμὶν, ἱεροδιάκονος Κύπριος	α' ἡμισυ	19ου αἰ.
— Ἐπιφάνιος, ἱεροδιάκονος Κύπριος ἐκ τοῦ χωρίου Γύψος	1851-1866	
.	1864-1902	
— Ἰάκωβος, υἱὸς Νικολάου, μοναχὸς Κύπριος, τέλος 19ου ἀρχὲς 20ου		

Γ'. Χρονολογικὸς πίνακας ναῶν, μοναστηρίων καὶ ἰδιωτῶν ἐκ Κύπρου, ποὺ εἶχαν στὴν κατοχὴ τοὺς κώδικες ποὺ σήμερα εὐρίσκονται στὴν Πατριαρχικὴ Βιβλιοθήκη Ἱεροσολύμων.

— Ἐκ νήσου Κύπρου ἤφερα τὸ παρὸν βιβλίον.... τεῦχος	11ου αἰ.
(σημείωσις μεταγενεστέρα).	
— Ἰωακείμ ἱερεὺς Κύπριος	11ος αἰ.
— Πάνσεπτος Ναὸς τοῦ Τιμίου καὶ Ζωοποιοῦ καὶ ἀληθινοῦ καὶ ὁμολογητοῦ Σταυροῦ τοῦ Μεσοκλήπου	1348
— Νίκων Ἱερομόναχος καὶ πνευματικὸς πατὴρ τῆς Μονῆς τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Νικολάου μετοχίου τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Γερασίμου τοῦ μεγάλου τοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ ἀγιωτάτου Ἰορδάνου	14ος αἰ.
— Ἅγιος Νικόλαος μετόχι τοῦ Ἁγ. Γερασίμου τοῦ μεγάλου τοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ ἀγιωτάτου Ἰορδάνου	1388, 1405
— Ἰωάννης Καθολικὸς τῆς Πάμφου (Πάφου πόλεως Κύπρου)	13ος καὶ 14ος αἰ.
— Βασιλικὴ μονὴ τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τῶν Μαγγάνων ἐν Κύπρῳ	14ος ἕ 15ος αἰ.
— Παπαβασίλειος ὁ Χάμαδος	1472
— Ναὸς τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ ἐν χωρίῳ Πεδουλά	1472
— Ἀκάκιος Ἱερομόναχος καὶ καθηγούμενος ἐκ βασιλικῆς Μονῆς τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τῶν Μαγγάνων ἐκ νήσου Κύπρου	1ος αἰ.
— Ἰάκωβος ἱερεὺς τὴν πατρίδα κύπριος	15ος καὶ 16ος αἰ.
— Βενιαμὶν ὁ κύπριος (ὁ οἰκτρὸς)	1507
— Παχώμιος ἱερομόναχος ἀπὸ τὸν Γαλατᾶν (χωρίον παρὰ τὸ Τρόδος, Γαλάτα)	16ος αἰ.
— Μονὴ Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῶν Ἀψιθίων	1530

— Ξένη Μοναχὴ ἡ κυπριώτισσα	1535
— Παφνούτιος ἀπὸ τὴν Κύπρον	1556
— Ἐκ Κύπρου μετηνέχθη ὑπὸ τινος Χαηντάρη καὶ ἠγοράσθη ὑπὸ τοῦ διακόνου Κυπριανοῦ	1577
— [. . .] ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου	1585-1586
— Σίμων ἱερομόναχος καὶ ἠγούμενος τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου Κύκκου	16ος αἰ.
— Μαγδαληνὴ ἡ Κυπρέα ἠγούμενη τῆς μονῆς τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῶν Καλογριάδων, τῆς Ἀγίας Πόλεως	1615
— Σεπτὸς Ναδὸς τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς ἐπισκοπῆς Κιτέου (Κιτίου)	14ος αἰ.
— Γρηγόριος ὁ Κύπριος	1674
— Ἀθανάσιος ἱεροδιάκονος ἐκ νήσου Κύπρου τῆς β' Κωνσταντίας	1674
— (Ναδὸς ἢ Μονὴ) τοῦ Ἀγίου Θεοδώρου τοῦ Στρατηλάτου τοῦ χωρίου τῆς Μυριανθούσης Λεμύδου ἢ Λέμβου	16ος αἰ. 1678
— Χριστόδουλος ἱερομόναχος, Κύπριος ἀπὸ χωρίον Χρυσοχοῦ τῆς Πάφου	1693
— Φιλόθεος ἱερομόναχος, Κύπριος	1695
— Ἀβράμιος, ἱερομόναχος ἀγιοταφίτης ἐκ Κύπρου	1697
— Μᾶρκος Πορφυρόπουλος, ὁ Κύπριος διδάσκαλος, μέγας ὀστιάριος, μέγας νοτάριος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας. Τέλος 17ου ἀρχὲς 18ου αἰ.	
— Ἰεζεκιήλ, ἱερομόναχος Κύπριος ἐκ Λεμεσοῦ	1718
— Σίλβεστρος ἐλέφ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου καὶ Νέας Ἰουστινιανῆς	1718-1732
— Πάνσεπτος Ναδὸς τοῦ ἀγίου πατρὸς ἡμῶν καὶ ἱεράρχου Νικολάου εἰς Ἀκρωτήριον	16ος καὶ 17ος αἰ.
— Σαμουὴλ Κυπραῖος ἀπὸ χωρίου Εὐρίχου	1785
— Χαράλαμπος, ἱερομόναχος Κυπραῖος	18ος αἰ.
— Βαρθολομαῖος διάκων, Κύπριος ἀπὸ χωρίον Ἀκρωτήρι 18ος αἰ.	
— Νεόφυτος ὁ Κύπριος, 1801, 1807, 1809, 1814, 1819, 1820, 1825, 1829, 1834, 1841, 1844, 1846, 1847, 1849, 1850-60, 1860	
— Θεοχάρης, Κύπριος	1806,
— Φιλήμων μοναχὸς Κύπριος καὶ ἀρχιεπίσκοπος Γάζης	1810, 1812, 1813, 1837.
— Κωνσταντῖνος Μιχαήλ, Κύπριος	πρῶτον ἡμισυ 19ου αἰ.
— Ἐπιφάνιος Ματταίου, Κύπριος (ἀρχιεπίσκοπος Ἰορδάνου) συλλογεὺς 10 κωδίκων	1881